

SOMS MAG EEN BEETJE MEER TECHNOCRATIE

GERT PEERSMAN (Column verschenen in De Standaard op 31/5/2016).

Vakbonden hekelen het regeringsbeleid en bedrijfsleiders omschrijven België als een *failed state*. Alle geledingen van de bevolking mopperen, en dit is allicht nog maar het begin. Alleen al door de vergrijzing zullen de duimschroeven nog minstens drie decennia systematisch verder moeten worden aangedraaid, en dan zijn er nog zoveel andere uitdagingen met een prijskaartje.

De essentie is gebrek aan economische groei. Zonder groei kan de overheid onmogelijk collectieve voorzieningen uitbouwen, de vergrijzingskosten betalen en de ongelijkheid wegwerken. Dat is problematisch omdat er almaar meer signalen zijn dat we in een langdurige periode van economische stagnatie zijn beland.

De voorbije decennia kreeg de groei rugwind door een gunstige demografie, dalende rente en omdat er veel ruimte was voor productiviteitswinsten door te mechaniseren. In zo'n omgeving doet een competitieve privésector de rest. Als de taart groeit, worden privé-investeringen aantrekkelijk, en die zwengelen de groei verder aan. De grotere taart geeft op haar beurt regeringen ruimte om tegemoet te komen aan de verzuchtingen van kiezers en sociale partners, zodat ze opnieuw verkozen worden. Dit is het model waarop onze instituties zijn gebouwd. Je kunt het omschrijven als een model waarbij de beslissingen van politici en sociale partners voornamelijk gebaseerd zijn op verkiezingen en kortetermijnbaten, terwijl er amper verdiscontering is van gevolgen op lange termijn.

Maar nu is de macro-economische situatie anders. De rente kan niet meer dalen, de demografie weegt op de groei en de productiviteitswinsten vertragen aanzienlijk. Zodra de groei stagneert, komen we in een neerwaartse spiraal terecht. Zonder groeivoorzichten investeren bedrijven niet. En als bedrijven niet investeren, zijn er geen groeivoorzichten. Onze huidige instituties kunnen geen adequaat antwoord bieden op deze stagnatie. De bevolking is ontevreden en raakt gefrustreerd. Regeringen die willen ingrijpen, worden in de eerstvolgende verkiezingen afgestraft.

We moeten onze instituties dan ook in vraag durven te stellen. Velen pleiten voor een ontvetting van de staat, maar de huidige macro-economische situatie en andere uitdagingen vereisen net een slagkrachtigere regering met veel middelen. Pas als de overheid op grote schaal collectieve investeringsprojecten op stapel zet, kan de neerwaartse groeispiraal doorbroken worden en worden investeringen weer aantrekkelijk voor bedrijven. Alleen een voldoende uitgebouwde overheid kan de pensioenkosten betalen, de ongelijkheid inperken of de klimaatproblematiek aanpakken. Maar dat is nu niet realistisch. In ons huidige model zullen extra middelen altijd grotendeels gebruikt worden om mopperende kiezers en sociale partners op korte termijn tevreden te stellen.

Misschien moeten we een voorbeeld nemen aan het monetaire beleid om dit probleem te omzeilen. Vroeger werd ook het monetaire beleid bepaald door de regeringen. Het resultaat was dat de geldpersen voortdurend werden gebruikt om gaten in de begroting te dichten. De overdosis geld die in omloop kwam, leidde op termijn tot ongezond hoge inflatie, maar ondertussen werden regeringen wel opnieuw verkozen.

Het inflatieprobleem is opgelost door het monetaire beleid toe te vertrouwen aan onafhankelijke technocraten die niet met kiezers en sociale partners geconfronteerd worden, maar wel worden afgerekend op het behalen van de langetermijn doelstellingen die politici hun opleggen. En die doen hun werk goed: ze halen doorgaans de doelstellingen. Wel, waarom kiezen we niet voor zo'n oplossing op andere domeinen waar de lange termijn primeert? Investeringen in infrastructuur en onderzoek zou je bijvoorbeeld kunnen toevertrouwen aan een onafhankelijke instelling, gefinancierd met een eigen belastinginstrument, zoals vermogensbelastingen. Er is dan garantie dat het geld effectief gebruikt wordt om te investeren en niet om geschenken te geven.

Ook milieu, mobiliteit en de pensioenen kun je voor een stuk aan technocraten uitbesteden. De verkozen politici geven beleidsinstrumenten uit handen, maar blijven wel de doelstellingen bepalen, zoals streefcijfers voor het klimaat, files of pensioenuitkeringen. Dit is een essentieel verschil met een technocratenregering die niet democratisch verkozen is. Kiezers kunnen de politici nog steeds afrekenen op de doelstellingen, maar niet op de onpopulaire maatregelen. Om de kiezer meer te betrekken, kunnen de doelstellingen desnoods via een referendum bepaald worden. Als kiezers zelf de streefcijfers bepalen, kunnen ze ook niet mopperen over de maatregelen die de technocraten moeten nemen om die te halen.